

INNSPILL TIL STATSBUDSJETTET 2024

Til: Kulturdepartementet

Dato: 06.06.2023

Nedenfor følger innspill fra Norsk teater- og orkesterforening (NTO) til statsbudsjettet 2024.

Vårt hovedbudskap er at musikk- og scenekunstinstitusjonenes økonomiske rammevilkår må gjenoppbygges etter åtte år med akkumulert underkompensasjon for lønns- og prisvekst.

Vedlagt følger også en bredere gjennomgang av NTOs standpunkt knyttet til finansiering, organisering og særskilte satsinger.

NTO er arbeidsgiver- og interesseforening for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innenfor musikk og scenekunst. Foreningen representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede virksomheter. Våre 50 medlemmer består av produserende og programmerende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor.

Vennlig hilsen

Norsk teater- og orkesterforening

Marta Færevaaag Hjelle
styreleder

Morten Gjellen
direktør

INSTITUSJONSØKONOMIEN MÅ GJENOPPBYGGES

Den nasjonale infrastrukturen av musikk- og scenekunstinstitusjoner er kraftig svekket etter åtte år med akkumulerte realkutt. Institusjonenes kunstneriske kjernevirksomhet rammes direkte av kuttene som fører til nedbemanning, mindre sysselsetting av frilansere og et press på billettprisene. En reell økning i rammetilskuddet i 2024 må derfor være det første steget i en opptrappingsplan som kan sette institusjonene i stand til å til å ta kunstnerisk risiko og investere i kunstnerisk utvikling, fornyelse og kvalitet – og samtidig sikre at tilbudet er tilgjengelig for et størst mulig og mest mulig sammensatt publikum.

Tradisjonelt har det vært solid politisk enighet om at kultursektoren er et viktig offentlig ansvarsområde. Det siste tiåret har det derimot vært en merkbar og urovekkende stagnasjon i bevilgningene til kulturformål.

Nå ser vi fram til at uttalte kulturpolitiske mål og ambisjoner følges opp med ressurser og gjenspeiler seg i årlige realøkninger i kulturbudsjettene. Vi vil understreke at politisk og økonomisk uro på ingen måte kan unnskylde nedbygging av kulturlivet. Tvert imot viser situasjonen i verden oss den grunnleggende verdien kulturen har som en del av samfunnets beredskap.

I perioden 2015-2022 ble den nasjonale infrastrukturen av musikk- og scenekunstinstitusjoner samlet svekket med over 115 millioner kroner som følge av ABE-kuttene. Det er gledelig at regjeringen nå har avviklet ABE-reformen, og vist vilje til å opprettholde institusjonenes økonomiske rammer i 2023 etter justert lønns- og priskompensasjon i revidert nasjonalbudsjett 2023.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene bærer like fullt med seg de tidligere akkumulerte kuttene inn i 2024 sammen med sterke kostnadsøkninger og usikre egeninntekter som følge av endrede publikumsvaner etter pandemien og strammere privatøkonomi.

Institusjonene anstrenger seg i det lengste for å kamuflere skadene og tøyer strikken langt gjennom tilpasninger i programlegging og ressursbruk. Det vi nå erfarer er at strikken for mange ryker, eller at de er på bristepunktet. Da faller de gjerne ikke bare ned et trappetrinn, men en hel etasje og må ty til drastiske innsparingstiltak for å sikre driften.

De akkumulerte kuttene har svekket vilkårene for institusjonenes måloppnåelse betydelig og rammer den kunstneriske kjernevirksomheten og tilbudet til publikum så vel som kunstnerøkonomien direkte. Risikoevnen og vilkårene for kvalitet, kunstneriske utvikling og nyskaping er svekket, så vel som tilgjengelighet sammen med bredden og mangfoldet i tilbudet til publikum.

Kuttene rammer institusjoner som allerede før ABE-perioden hadde vært gjennom krevende omstilling og effektivisering så vel som institusjoner under oppbygging.

I tillegg kommer stadig flere krav og forventninger fra ulike myndighetsinstanser, med tilhørende rapportering, og kostnadsdrivende regelverk som i sum er ressurskrevende og snevrer inn det kunstneriske handlingsrommet ytterligere.

For å sikre disse institusjonenes kjernevirksomhet, og den betydningen de har som vitaliserende faglige kompetansemiljø for det øvrige stedlige kulturlivet, må rammetilskuddet gjenoppbygges i tråd med regjeringens ambisjoner om å sikre institusjonene som en del av Kulturløftets opptrapping av kulturbudsjettet til én prosent av statsbudsjettet.

Rammetilskuddskontrakten

Da rammetilskuddsordningen ble innført i 1990 ble det slått fast at «[b]eregningen av det årlige tilskottet er foregående års tilskott med tillegg av antatt lønns- og prisøkning i kalenderåret». Dette var en viktig garanti som skulle sikre disse langtidsplanleggende institusjonene nødvendig økonomisk forutsigbarhet, og som la til rette for at institusjonene selv kunne ta ansvar for svingninger i kostnader og egeninntekter uten tilleggsbevilgninger.

Den årlige underkompensasjonen for forventet lønns- og prisvekst i ABE-perioden har derimot vært et brudd på rammetilskuddets forutsetninger og intensjoner. Vi leser regjeringens vilje til å kompensere for forventet lønns- og prisvekst inneværende år som et signal om at denne kontrakten nå gjenopprettes i budsjettarbeidet, og anmoder om at den må ligge til grunn for en systematisk opptrappingsplan i årene framover.

Rammer kjernevirksomheten

Fafo-rapporten ABE-reformen i musikk- og scenekunstinstitusjoner viser med all tydelighet hvordan kuttene har rammet den kunstneriske kjernevirksomheten, både når det gjelder muligheten for å ta kunstnerisk risiko, kvaliteten i tilbudet, aktivitetsomfanget og tilgjengeligheten.

Det kunstneriske handlingsrommet er innsnevret og kuttene har blant annet blitt kompensert med færre produksjoner og forestillinger, færre spillesteder, redusert internasjonal aktivitet, skrinlagte nysatsinger og samarbeidsprosjekter, flere forestillinger som trekker et større publikum, mindre konsert- og forestillingsformat o.a.

Undersøkelsen underbygger også funnene i flere av Kulturdepartementets institusjonsevalueringer som viser at knappe bemanningsressurser knyttet til produksjonsapparatet hindrer en større utnyttelse av det kunstneriske potensialet i virksomhetene.

Situasjonen er blitt ytterligere forverret etter FAFO-undersøkelsen, og flere av institusjonene befinner seg nå i en kritisk driftssituasjon. Det rapporteres blant annet om avlysning av store prosjekter, produksjonsfrie uker og utfordringer med å opprettholde kontinuerlig drift sammen ytterligere kutt i antall produksjoner og forestillinger og redusert format og besetningsstørrelser.

Færre frilansoppdrag og nedbemanning

De fellesskapsfinansierte musikk- og scenekunstinstitusjonene er de viktigste arbeidsgiverne for frilansere så vel som fast ansatte kunstnere. Dette er arbeidsintensive virksomheter hvor økonomien i all hovedsak går direkte til kunstnerisk produksjon og dermed til å lønne kunstnere og annet fagpersonale.

Over 80 prosent av disse institusjonenes lønnskostnader går til funksjoner som er direkte knyttet til og helt nødvendig for den kunstneriske produksjonen. I et normalår før pandemien ble det kanalisert over en milliard kroner i lønn, honorar og vederlag til kunstnere, hvorav over 40 prosent til frilansere/kunstnere på tidsavgrenset engasjement.

Ettersom det er marginalt eller ingenting å kutte i administrative funksjoner, må det kuttes i antall involverte i produksjonene. Det fører ikke bare til betydelige begrensninger for programmering og repertoarvalg, men rammer også kunstnerøkonomien og særlig frilanserne direkte. Det blir stadig færre oppdrag å hente for både musikere, skuespillere, regissører, scenografer, dramatikere, scenografer, kostymedesignere, komponister, lys- og lyddesignere og andre kunstnere.

Institusjonene rapporterer om at det benyttes færre frilansere i hver produksjon og om redusert bruk av viktige fagfunksjoner, færre bestillinger og mindre bruk av ny musikk og dramatik og svekkede muligheter for samproduksjon og gjestespill fra frittstående kunstnere, kompanier og ensembler.

Dette kommer ikke minst tydelig fram med Riksteatret som eksempel. Dette teatret har i ABE-perioden vært rammet av enda større kutt enn de øvrige virksomhetene og kan ikke lenger ivareta sitt samfunnsansvar på en fullverdig måte uten økte bevilgninger. Kuttene har ført til redusert antall produksjoner og visninger sammen med redusert forestillingsformat og dermed en markant nedgang i bruken av frilansere og involverte i produksjonene, jf. [Riksteatrets egne grafer](#). Det gjelder antallet engasjerte skuespillere, men også andre vesentlige fagfunksjoner.

Noen av institusjonene har også sett seg nødt til å nedbemanne fast ansatte for å sikre driften, eller avvikle stillinger og hele satsingsområder.

Kilden teater og konserthus er den første institusjonen ut som har måtte nedbemanne i alt ca. 15 årsverk, mens andre varsler om en risiko for nedbemanning. Et annet eksempel er Arktisk Filharmoni som har sett seg nødt til å kutte stillingen som operasjef og slutte med fullsceniske operaproduksjoner som følge av fallet i frie produksjonsmidler.

Press på billettprisene

Innstrammingene legger også et press på billettprisene og stiller institusjonene overfor krevende målkonflikter.

I tråd med egne ambisjoner, oppfordres institusjonene på den ene siden til å senke tersklene for deltakelse og «holde brukerbetalingen nede». På den andre siden forutsettes det at institusjonene «arbeider for å utvikle andre inntektskilder enn det offentlige tilskuddet», og det er behov for å kompensere for innstrammingene gjennom økte billettpriser for å redusere skadevirkningene på innholdsproduksjonen.

Vi minner om at det er publikumsinntekter som utgjør den største andelen av musikk- og scenekunstinstitusjonenes egeninntekter, og at det utover dette finnes få private inntektskilder som er tilgjengelige for disse fellesskapsfinansierte institusjonene, jf. nærmere omtale under «privat finansiering».

Skuespiller- og danseralliansen

Vi vil også understreke den viktige rollen Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA) har for å imøtekomme behovet for fleksible ansettelses og bidra til trygge rammevilkår og kompetanseutvikling for den voksende andelen frilanskunstnere også mellom ansettelses og oppdrag.

SKUDA bør både styrkes og kan fungere som et eksempel til etterfølgelse for andre kunstnergrupper, jf. [Creos forslag om en Musikerallianse](#). Vi vil samtidig understreke at slike ordninger er helt avhengig av at det eksisterer sterke oppdragsgivere med gode nok økonomiske rammer til å styrke produksjonen og engasjere flere kunstnere.

Kompetanseflukt innenfor sceneteknikk

Videre er vi fortsatt bekymret for pandemiens ettervirkninger på kompetansesituasjonen, og særlig for kompetanseflukt innenfor sceneteknikk. Vi viser også til rapporten ["Forestillingen er avlyst" Frafall av teknikere i sceneteknisk bransje og forslag til tiltak](#) hvor det kommer fram at det har vært et markant frafall av teknikere i sceneteknisk bransje.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene er helt avhengige av sceneteknisk kompetanse, og et frafall av slik kompetanse er kritisk for bransjen. Samtidig har institusjonenes økonomiske handlingsrom og produksjonsvolum stor betydning for vilkårene for forutsigbare arbeidsmuligheter, vedlikehold og styrking av sceneteknisk kompetanse og trygge og regulerte arbeidsforhold for frilansere så vel som fast ansatte sceneteknikere.

VEDLEGG: NÆRMERE OM FINANSIERING, ORGANISERING OG SÆRSKILTE SATSINGER

OPPSUMMERING

1 FINANSIERING

Rammetilskudd fremfor prosjektfinsiering

Vi ber om at gjenoppbyggingen av institusjonsøkonomien må skje i form av økte grunnbevilgninger som sikrer institusjonenes kunstneriske handlingsrom, og at det ikke omfordes midler fra rammetilskuddet til prosjektfinsiering som innebærer sterkere politisk styring, ensretting og mer byråkrati.

Navngitte mottakere og postplassering

NTO forutsetter at samtlige av de faste/varige musikk- og scenekunstinstitusjonene, som inngår i den samme nasjonale infrastrukturen for produksjon og formidling, beholdes som navngitte tilskuddsmottakere i statsbudsjettet. Vi ber videre om at tilskuddet til de samme institusjonene samles på kap. 323 post 70 under direkte forvaltning av departementet.

Styrket programmeringsøkonomi

En gjenoppbygging av institusjonenes grunnbevilgninger er også en forutsetning for å styrke en uavhengig programmeringsøkonomi som sikrer desentraliserte kunstfaglige beslutninger og bidrar til at den profesjonelle musikken og scenekunsten kan nå et større publikum gjennom flere visninger og styrket formidling over hele landet. Vi ber om en slik styrking av programmeringsøkonomien sammen med en styrking av avsetningene til musikk og scenekunst i Kulturfondet.

Faste fordelingsnøkler og styrket dialog

NTO er glad for at det er bred politisk enighet om at staten har det finansielle hovedansvaret for å sikre en nasjonal infrastruktur av musikk- og scenekunstinstitusjoner, og at faste fordelingsnøkler videreføres for å sikre institusjonene med delt finansiering nødvendig økonomisk forutsigbarhet og derigjennom et mest mulig likeverdig tilbud i hele landet. Det er samtidig viktig at dialogen mellom forvaltningsnivåene styrkes, og staten tar sitt ansvar for at fylkeskommuner og kommuner sikres økonomisk handlingsrom til å opprettholde sin andel av den offentlige finansieringen.

Privat finansiering

NTO er positiv til tiltak som kan stimulere privat finansiering som et supplement til offentlig finansiering og derigjennom styrke den totale økonomien i sektoren. Vi oppfordrer til en politikktutforming som er basert på kunnskap og en realistisk vurdering av mulighetene for å fremskaffe private gaver og sponsormidler for de profesjonelle, fellesfinansierte musikk- og scenekunstinstitusjonene, men også til en prinsipiell diskusjon om statens rolle, mål og virkemidler.

2 ORGANISERING

Forenklet kulturmomms

NTO anmoder om at dagens merverdiavgiftsunntak for omsetning av billetter til musikk og scenekunst fjernes, og at disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats i tråd med [Kulturmommsutvalgets](#)

forslag. En slik lovendring har i dag bred tilslutning i bransjen og vil bidra til betydelig forenkling og effektivisering, et mer enhetlig regelverk for kultursektoren og lavere administrative kostnader.

Revisjon av kulturloven

NTO ser fram til en revidert kulturlov som tydeligere forankrer myndighetens ansvar på kulturfeltet i infrastrukturkravet, jf. GrL. § 100 sjette ledd, og lovfester armlengdeprinsippet. I tillegg ber vi om at en lovfesting av armlengdeprinsippet ledsages av en utredning om hvordan prinsippet forstås og fungerer i praksis.

Gjennomgang av Kulturdirektoratet

Vi ber om en gjennomgang av Kulturdirektoratets oppgaver og organisering med mål om en helhetlig organisering av norsk kulturpolitikk som sikrer armlengdeprinsippet og gjennomsiktighet i forvaltningen, samt at mest mulig midler kanaliseres direkte til kunsten. Videre ber vi om at det vurderes å etablere et eget forskningssenter for å sikre kvalitet og uavhengighet i kunnskapsproduksjonen, samt at eksterne, periodiske institusjonsevalueringer videreføres.

Den kulturelle skolesekken og Kulturtanken

Vi anmoder om at målet med DKS fortsatt må være å formidle profesjonell kunst av høy kvalitet til barn og unge på kunstens premisser, og at det vurderes om det nasjonale forvaltningsansvaret for ordningen kan overføres til Kulturdirektoratet for å sikre kunstnerisk og kulturfaglig kvalitet så vel som at mest mulig midler kanaliseres direkte til kunstmøter for elevene.

Koordinert kultur- og kunnskapspolitikk

NTO ber om en styrking av de humanistiske og estetiske fagene gjennom hele utdanningsløpet, og at det etableres strukturer som sikrer nødvendige humaniorafag. Dette er like viktig for å styrke kunstforståelsen og fortolkningskompetansen på mottakersiden, som det er for å sikre mangfold og kvalitet på utøversiden.

Ytringsmangfold og tilgjengelighet

NTO ber om at det legges til rette for at musikk- og scenekunstinstitusjonene samlet kan bidra til å fremme kulturelt mangfold gjennom ulike tilnærminger og arbeidsmåter forankret i hver institusjons egenart. Samtidig vil vi understreke at en langsiktig innsats for å fremme ytringsmangfold må begynne i skolen som den unike fellesarena den er, hvor holdninger til og kunnskap om kunsten dannes på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer, og følges opp gjennom hele utdanningsløpet.

3 SATSINGER

Produksjons- og formidlingslokaler

NTO anmoder om at regjeringen innhenter fortsatt store etterslep i nødvendige investeringer i produksjons- og formidlingslokaler for musikken og scenekunsten. Det er viktig at staten bidrar med finansielle og organisatoriske løsninger som sikrer at kostnader til bygningsmessig drift og vedlikehold ikke går utover institusjonenes produksjonsbudsjetter.

Det offentlige ordskiftet og kunstkritikken

Vi ber om at kunstkritikken og den offentlige samtalen om kunsten styrkes gjennom en koordinert kultur-, medie-, og kunnskapspolitikk. For å sikre ytringsmangfold og kvalitet, er det behov for virkemidler som kan fremme både den langsomme, dyptgående og analyserende journalistikken og kritikken i tidsskriftene og den mer umiddelbare og aktuelle kritikken i de allmenne og brede mediene. Vi ber om en videre styrking av Kulturrådets tilskuddsordning for tidsskrift og kritikk, og at det etableres en uavhengig reisestøtteordning for kritikere innenfor musikken og scenekunsten.

Insentivordning for ny dramatikk

Vi ber om at det opprettes en insentivordning for å stimulere til ny dramatikk på scener i Norge sammen med en styrking av institusjonenes grunnbevilgninger. En slik ordning vil kunne motvirke en kostnadsforskjell som på uheldig vis kan virke repertoarstyrende. Samtidig vil den stimulere til gjenbruk.

Internasjonalt samarbeid

NTO anmoder om en gjennomgang av overordnede ambisjoner, mål, prinsipper og ansvarsdeling mellom departementene i utformingen av en tilretteleggende kulturpolitikk for kunstnerisk motivert internasjonalt samarbeid, forankret i overordnede kulturpolitiske mål om kvalitet og ytringsmangfold, som også treffer musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Ny teknologi

Vi ber departementet legge økonomisk til rette for at musikk- og scenekunstinstitusjonene kan utnytte de mulighetene som ny teknologi representerer i produksjon og formidling. Utvikling av teknologiske løsninger, investering i utstyr, kompetanse og forsøksvirksomhet er kostnadskrevende. Samtidig må politikktutformingen legge til grunn at den levende musikken og scenekunsten som skapes i sanntid i møte med publikum aldri kan erstattes av en strømmet konsert eller forestilling. Særlig innenfor scenekunsten følger det store kunstneriske og opphavsrettslige utfordringer med digital formidling.

Scenekunsten og språket

NTO anmoder om at språkmeldingens anerkjennelse av teatrets betydning for språkutviklingen i Norge følges opp i scenekunstopolitikken, og at særskilte tiltak for å fremme mindretallsspråk treffer de teatrene som har et uttrykt mandat for å fremme nynorsk, samiske språk, kvensk og norsk tegnspråk.

Kor og vokalensembler

NTO ser fram til en styrking av symfoniorkestrenes og regionoperaenes vilkår for å styrke kvaliteten både i den vokale delen av orkesterkonsertrepertoaret som innebærer bruk av kor, så vel som i opera- og musikkteaterproduksjoner. Dette er en viktig del av en nasjonal korsatsing, sammen med en videre styrking av Det Norske Solistkor og Edvard Grieg Kor. Vi vil også understreke utdanningsinstitusjonenes ansvar for å ruste studentene til å møte kravene til et profesjonelt kor eller vokalensemble.

Klima og bærekraft i norsk musikk og scenekunst

NTO ber om at myndighetene legger til rette for institusjonenes klima- og miljøtiltak og prioriterer å tilby overordnede nasjonale verktøy. I bransjen arbeides det med å styrke bevisstheten og kunnskapen om hvordan virksomhetene best kan bidra til økt bærekraft og redusere miljø- og klimabelastningen. Det er likefullt behov for overordnede nasjonale, bransjeuavhengige verktøy, som klimakalkulatorer, for å standardisere rapportering og mer effektivt identifisere sentrale innsatsområder.

RAMMETILSKUDD FRAMFOR PROSJEKTFINANSIERING

Vi ber om at gjenoppbyggingen av institusjonsøkonomien må skje i form av økte grunnbevilgninger som sikrer institusjonenes kunstneriske handlingsrom, og at det ikke omfordeles midler fra rammetilskuddet til prosjektfinsiering som innebærer sterkere politisk styring, ensretting og mer byråkrati.

Vi vil understreke at en styrking av rammetilskuddet, som gir institusjonene frihet og ansvar til selv å prioritere ressursene, bidrar til å sikre institusjonenes kunstneriske handlingsrom og legger til rette for langsiktig planlegging og for at institusjonene selv kan håndtere svingninger i inntekter og kostnader.

Rammetilskuddet er samtidig en effektiv ordning som sikrer at offentlige midler kanaliseres direkte til kunstnerisk virksomhet uten unødvendig byråkrati verken på bevilgnings- eller mottakersiden.

Vi er kritiske til at særskilte mangfoldsatsinger som enkelte institusjoner har mottatt i perioden 2020-2022 ikke er videreført i rammen for 2023, men i stedet definert som prosjekttilskudd og overført til spillemidler.

Det er viktig å være klar over at disse mangfoldsmidlene, som nå altså er tatt ut av institusjonenes rammer og overført til spillemidler, i perioden 2020-2022 ble omfordelt fra rammetilskuddet til politisk styrte prosjekttilskudd som en del av ABE-reformen.

For å fremme mangfold som en integrert del av kjernevirksomheten trenger institusjonene derimot forutsigbare rammer som legger til rette for langsiktige strategier. Når midlene tas ut av rammen, skaper det også usikkerhet og mindre forutsigbarhet knyttet til den regionale oppfølgingen for de institusjonene som har delt finansiering.

Dersom institusjonenes rammetilskudd i stedet hadde blitt opprettholdt, ville det understreket det ansvaret og den tilliten som ligger i rammetilskuddsordningen og gitt et langt større og mer forutsigbart handlingsrom også for langsiktige strategier for å fremme publikumsutvikling, mangfold og inkludering.

Overføringen av disse midlene til spillemidler føyer seg inn i en tendens til skrittvis omfordeling fra institusjonenes rammetilskudd til prosjektfinsiering. Tidligere er det etablert både [programbaserte prosjektordninger](#) i Kulturdirektoratet og avsatt spillemidler for [økt samarbeid og etablering av nye formidlings- og visningsarenaer for å stimulere til økt publikumsmangfold](#) i Kulturfondet som er søkbare for institusjonene. Dette har altså skjedd parallelt med at institusjonenes grunnbevilgninger i samme periode er svekket år for år.

Uten at dette er tydelig kommunisert, omfordeles det på denne måten fra år til år midler fra rammene for den egneinitierte, frie kunstneriske utviklingen til politiske eller direktoratstyrte prioriteringer. Dette er en utvikling som svekker institusjonenes kunstneriske frihet og vilkårene for langsiktig planlegging, og som sammen med økt søknadsarbeid og rapportering, dreier oppmerksomheten bort fra selve kjernevirksomheten.

Vi vil understreke at det er en styrking av rammetilskuddet som legger best til rette for kunstnerisk frihet, langsiktig planlegging og god måloppnåelse. I den anledning viser vi også til departementets [utkast til lovfesting av armlengdeprinsippet](#) i kulturlova. Dette forslaget taler mot detaljert politisk styring gjennom prosjekttilskudd eller øremerkede tilskudd som begrenser institusjonenes muligheter til selv å prioritere ressursene innenfor gitte juridiske rammer og overordnede kulturpolitiske mål.

NAVNGITTE MOTTAKERE OG POSTPLASSERING

NTO forutsetter at samtlige av de faste/varige musikk- og scenekunstinstitusjonene, som inngår i den samme nasjonale infrastrukturen for produksjon og formidling, beholdes som navngitte tilskuddsmottakere i statsbudsjettet. Vi ber videre om at tilskuddet til de samme institusjonene samles på kap. 323 post 70 under direkte forvaltning av departementet.

Vi registrerer at regjeringen har startet et overordnet arbeid med å redusere antall navngitte tilskuddsmottakere i statsbudsjettet (jf. [Gul bok](#)), og at Kultur- og likestillingsdepartementet som følge av dette vil sette i gang en prosess for å se på mulighetene for å redusere antallet slike tilskuddsmottakere på departementets budsjettområde og innlemme disse i søkbare tilskuddsordninger.

Det er positivt at departementet vil «legge vekt på å forankre et slikt arbeid i nær dialog med sektoren og berørte aktører». I den grad prosessen vil berøre NTOs medlemmer, forutsetter vi at NTO vil være en sentral part i en slik kunnskapsfremmende dialog for å sikre et best mulig beslutningsgrunnlag.

I den anledning viser vi til [svar fra Kulturdepartementet](#) (2020) på [NTOs spørsmål](#) om endring fra enkelttilskudd til tilskuddsordninger er neste steg i oppgaveoverføringene til Kulturdirektoratet. Svaret fra departementet den gang var at det ikke foreligger noen slike planer, og at det i så fall vil være en type endring som vil innebære en ordinær utrednings- og høringsprosess.

Vi legger til grunn at intensjonen bak departementets [forslag til endringer i kulturlova](#) vil være retningsgivende for departementets vurderinger, og at det dermed vil legges vekt på armlengdeprinsippet så vel som å sikre musikk- og scenekunstinstitusjonene forutsigbare økonomiske rammer i tråd med infrastrukturkravet i Grunnloven §100 (6).

Postplasseringer

Forut for eventuelle prosesser er det viktig at det ryddes i kapitler og poster på statsbudsjettet slik at tilskuddet til samtlige faste/varige musikk- og scenekunstinstitusjoner samles på kap. 323 post 70 under Kulturdepartementets forvaltning.

Kjennetegn ved institusjonene

Viktige kjennetegn ved musikk- og scenekunstinstitusjonene er at de har karakter av å være *faste/varige*, profesjonelle virksomheter som eksisterer uavhengig av de kunstnerne som en gang etablerte virksomheten, med skiftende kunstnerisk ledelse og ordnet arbeidsgiveransvar.

Slike institusjoner skiller seg fra personlige kunstnerskap som derimot eksisterer i kraft av den eller de kunstnerne som har etablert virksomheten og som selv eier og styrer den – uavhengig av om dette er enkeltpersonforetak eller virksomheter organisert som aksjeselskap eller stiftelser med et arbeidsgiveransvar. Musikk- og scenekunstinstitusjonene har likevel forskjellige tilblivelseshistorier, og kan gjerne over tid ha blitt organisatorisk omdannet fra et personlig kunstnerskap til en varig institusjon.

Institusjonene er i det øvrige organisert ulikt med forskjellige driftsformer og arbeidsmåter, og med ulik vektning av egenproduksjon, samproduksjon og programmering av gjestespill. Hver enkelt institusjon ivaretar og utvikler, innenfor sin egendefinerte kunstneriske profil, et bredt spekter av individuelle kunstnerskap og prosjekter, som samlet representerer et mangfold av estetiske uttrykk.

Samlet utgjør disse institusjonene fundamentet i den nasjonale infrastrukturen for produksjon og formidling av musikk og scenekunst, og kan sammenlignes med universitetene og høgskolene som en sentral del av den institusjonelle infrastrukturen innenfor høyere utdanning og forskning.

Etter vårt syn bør alle slike profesjonelle musikk- og scenekunstinstitusjoner, som i dag er spredt på ulike kapitler og poster i statsbudsjettet, samles på kap. 323 post 70. Det betyr at tilskuddet til følgende av NTOs medlemsvirksomheter flyttes fra andre kapitler og poster til kap. 323 post 70:

Fra kap. 325, post 78 *Barne- og ungdomstiltak*: Norsk Scenekunstbruk

Fra kap. 320, post 75 *Tilskudd til litteraturhus, kunstscener og kompanier m.m.* BIT Teatergarasjen, Black Box teater, Det Norske Kammerorkester, Det Norske Solistkor, Edvard Grieg Kor, Nordic Black Theatre¹, Riksscene for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans, Rosendal Teater, Teater Manu, Unge Viken Teater og Østfold Internasjonal Teater.

Fra kap. 320, post 74 *Organisasjoner og kompetansesentre m.m.* Bærum kulturhus – Dans Sørøst-Norge, DansiT – Dansekunst i Trondheim og Midt-Norge og Dramatikkens hus.

Vi ber også om at tilskuddet til Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA) – som en unik og nasjonal ordning – består som enkeltstående tilskudd på statsbudsjett under direkte forvaltning av Kulturdepartementet på lik linje med musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Infrastruktur med felles overordnede mål

Alle disse profesjonelle, varige/faste musikk- og scenekunstinstitusjonene bidrar samlet til å nå de overordnede kulturpolitiske målene for musikk- og scenekunstmrådet som begrunner tilskuddet til de institusjonene som i dag mottar midler på kap. 323 post 70.

Vi finner derfor ingen logikk i å splitte tilskuddene til de institusjonene som inngår i denne nasjonale infrastrukturen på ulike budsjettposter med ulike «formålsinnretninger», og vi får ikke øye på hva det er som skiller musikk- og scenekunstinstitusjonene på de nye postene 74/75 på kap. 320 fra institusjonene som i dag mottar tilskudd på kap. 323 post 70.

Heller ikke kan vi se hvordan de nye postene kan bidra til «økt likebehandling av tilskuddsmottakere ved å kunne se lignende tiltak i sammenheng på tvers av fagfelt» ([Prop. 1 S \(2020–2021\)](#)). Vi savner en tilfredsstillende forklaring på hva som er likhetene mellom musikk- og scenekunstinstitusjonene på kap. 320 post 74/75 og de øvrige virksomhetene på de samme postene, og er særlig kritiske til at tilskuddsforvaltningen av faste/varige institusjoner og personlige kunstnerskap er blandet sammen i strid med armlengdeprinsippet, jf. NTOs [innspill til ordning for etablerte kompanier](#).

Kulturdirektoratet understreker selv at «tilskuddsmottakerne på post 74 og 75 representerer en sammensatt og uensartet portefølje av virksomheter og organisasjoner i kultursektoren, og det finnes ikke formelle vurderingskriterier for søknader til postene». Direktoratet påpeker at det heller ikke finnes felles mål for bevilgningene til virksomhetene på disse postene, annet enn de nasjonale målene for hele kultur- og frivillighetspolitikken.

Videre påpeker direktoratet at virksomhetene på disse postene i kulturpolitikken befinner seg i «et slags mellomstilt mellom de store nasjonale og regionale institusjonene og det frie, prosjektbaserte kunst- og kulturfeltet som særlig Norsk kulturfond tar et ansvar for» ([Kulturdirektoratets vurderingsnotat kap. 320 post 74 og 75 2022](#)).

¹ Nordic Black Theatre er i en organisatorisk omdanningsprosess med sikte på å sikre virksomheten som en varig institusjon med kunstnerisk ledelse på åremål.

Vi vil understreke at musikk- og scenekunstinstitusjonene som mottar tilskudd på disse postene *ikke* tilhører et slikt mellomsjikt. Dette er derimot virksomheter som altså har karakter av å være faste/varige institusjoner på lik linje med tilskuddsmottakerne på kap. 323 post 70, og offentlige bevilgninger til disse institusjonene bidrar til de samme målene som begrunner tilskuddet til musikk- og scenekunstinstitusjonene på kap. 323 post 70.

Navngitte mottakere

Effektiv måloppnåelse

I statsbudsjettet påpekes det at navngitte mottakere «kan være hensiktsmessige i enkelte tilfeller, for eksempel dersom det gjelder viktige formål uten alternative tilbydere», men at det også «kan medføre mindre effektiv måloppnåelse fordi mottakeren unntas fra konkurranse og prioritering», jf. [Prop 1 S \(2022-2023\)](#).

All den tid det er et kulturpolitisk mål å opprettholde og videreutvikle den nasjonale infrastrukturen for produksjons og formidling av musikk og scenekunst over hele landet, kan vi ikke se hvilke «alternative tilbydere» de faste/varige musikk- og scenekunstinstitusjonene skal konkurrere med.

Videre vil vi understreke at musikk- og scenekunstinstitusjonene er langtidsplanleggende virksomheter som *selv definerer målene for egen virksomhet* – innenfor rammene av de overordnede kulturpolitiske målene. Slik det understrekes i statsbudsjettet, skal bevilgningene til disse institusjonene bidra til å «sikre rammevilkårene for institusjonenes produksjon og formidling av musikk og scenekunst, slik at de sammen bidrar til å nå de overordnede målene i et langsiktig perspektiv».

Det som best sikrer at musikk- og scenekunstinstitusjonene kan nå *sine egendefinerte mål* og dermed *sammen* bidrar til å nå de overordnede målene i et slikt *langsiktig perspektiv*, er *forutsigbare rammer* som legger til rette for *langsiktig planlegging* og et *størst mulig kunstnerisk handlingsrom*.

Fortløpende konkurranse om midler og sterkere politiske prioriteringer vil ikke fremme måloppnåelsen, men derimot *svække* den økonomiske forutsigbarheten så vel som den kunstneriske friheten.

Normering og målforskyvning

Ordningen med rammetilskudd til navngitte mottakere, uten overprøvende kunst- og kulturfaglige vurderinger, legger til rette for at de varige/faste selvstendige og forskjelligartede musikk- og scenekunstinstitusjonene hver og én kan dyrke sin egenart og utvikle seg i henhold til egne visjoner og mål.

Slik har denne ordningen sikret det ytringsmangfoldet og den desentraliserte/spredte kunstfaglige beslutningsmyndigheten som infrastrukturen av selvstendige og forskjelligartede musikk- og scenekunstinstitusjoner, hver og én med skiftende kunstnerisk ledelse, representerer.

Vi stiller oss spørrende til hvordan søknadsbaserte tilskuddsordninger skal kunne utformes med felles tildelingskriterier som verken kommer i konflikt med armlengdeprinsippet, virker normerende og ensrettende eller fører til en målforskyvning bort fra musikk- og scenekunstinstitusjonenes egenart og kjernevirksomhet.

Stortingets innflytelse og demokratiske kanaler

I et system hvor musikk- og scenekunstinstitusjonene er navngitte mottakere på statsbudsjettet, og hvor oppgavedelingen er gjennomsiktig, vil det være et tydelig politisk ansvar å sikre disse institusjonenes rammevilkår.

En omlegging til søkbare ordninger vil derimot føre til at Stortingets innflytelse reduseres til å vedta overordnede mål og økonomiske rammer for tilskuddsordningene.

En slik maktforskyvning fra folkevalgte politikere til det forvaltningsorganet som fordeler midlene vil ikke bare kunne svekke demokratiske påvirkningskanaler, men også lett føre til en ansvarspulverisering og svekkelse av politikernes engasjement for musikk- og scenekunstinstitusjonenes rammevilkår og betydning.

[Ressursutnyttelse – mest mulig midler direkte til kunsten](#)

I forvaltningen av offentlige midler bør det også være et krav at mest mulig midler kanaliseres direkte til kunstnerisk virksomhet og minst mulig til å administrere ordningene.

Vi minner om at en av begrunnelsene for å innføre rammetilskuddsordningen for musikk- og scenekunstinstitusjonen på 1990-tallet var at dette nettopp er en effektiv ordning med lite administrasjon for både tilskuddsforvalter og mottaker.

Søkbare ordninger vil derimot kreve store administrative ressurser på begge sider av bordet til både søknadsskriving og -behandling.

STYRKET PROGRAMMERINGSØKONOMI

En gjenoppbygging av institusjonenes grunnbevilgninger er også en forutsetning for å styrke en uavhengig programmeringsøkonomi som sikrer desentraliserte kunstfaglige beslutninger og bidrar til at den profesjonelle musikken og scenekunsten kan nå et større publikum gjennom flere visninger og styrket formidling over hele landet. Vi ber om en slik styrking av programmeringsøkonomien sammen med en styrking av avsetningene til musikk og scenekunst i Kulturfondet.

En styrking av den uavhengige programmeringsøkonomien handler om å styrke de forskjelligartede musikk- og scenekunstinstitusjonene og andre arrangører og formidlingsarenaer slik at disse virksomhetene har armslag til å programmere og samarbeide med selvstendige kompanier, ensembler og kunstnere ut ifra selvstendige kunstneriske og kulturfaglige vurderinger som kan supplere Kulturrådets definisjonsmakt.

Musikk- og scenekunstlandskapet er preget av økende grad av samarbeid mellom institusjonene og frittstående kompanier, ensembler og enkeltkunstnere. Samarbeidet finner sted i ulike former og varierer med ulike arbeidsmåter og institusjonenes ulike vektning av egenproduksjon, samproduksjon og programmering av gjestespill.

En styrking av hele denne infrastrukturen av forskjelligartede institusjoner er viktig for å stimulere videre til kunstnerisk initiert samarbeid og for å bidra til større forutsigbarhet for de frittstående kompaniene i tråd med det som var intensjonen med den tidligere varslede ordningen for scenekunstkompanier med helårsaktivitet og -drift og fast ansatte.

Det er viktig at det finnes fram til en løsning for disse kompaniene som bidrar til større forutsigbarhet og samtidig sikrer armlengdeprinsippet. Etter vårt syn vil den beste løsningen være en samlet gjennomgang av de fagfelleverderte ordningene i Kulturfondet, sammen med en styrking av en uavhengig programmeringsøkonomi så vel som av Kulturfondet slik at rådet får et større økonomisk handlingsrom i fordelingen av midler som også sikrer at tariffer kan følges.

Hvordan dette samlet kan bidra både til større forutsigbarhet, flere visninger og styrket formidling sammen med en desentralisering av Kulturrådets kunstneriske og kulturfaglige definisjonsmakt, er nærmere utdypet i NTOs innspill til ordning for etablerte kompanier.

FASTE FORDELINGSNØKLER

NTO er glad for at det er bred politisk enighet om at staten har det finansielle hovedansvaret for å sikre en nasjonal infrastruktur av musikk- og scenekunstinstitusjoner, og at faste fordelingsnøkler videreføres for å sikre institusjonene med delt finansiering nødvendig økonomisk forutsigbarhet og derigjennom et mest mulig likeverdig tilbud i hele landet. Det er samtidig viktig at dialogen mellom forvaltningsnivåene styrkes, og at staten tar sitt ansvar for at fylkeskommuner og kommuner sikres økonomisk handlingsrom til å opprettholde sin andel av den offentlige finansieringen.

Styrket dialog og samordnet tilskuddsforvaltning

For at ordningen med faste fordelingsnøkler skal fungere etter intensjonen, må dialogen mellom forvaltningsnivåene systematiseres og forbedres. En slik dialogbasert praktisering av ordningen vil gi bedre vilkår både for lokalt selvstyre og for en helhetlig nasjonal kulturpolitikk som sikrer et mest mulig likeverdig kulturtilbud. Vi vil understreke at også vertskommunene må være direkte part i en systematisert dialog, samt at institusjonene involveres på en god måte.

Styrket dialog er også en forutsetning for en samordnet tilskuddsforvaltning som sikrer at institusjonene ikke utsettes for gjensidig motstridende styringssignaler eller at det legges instrumentelle føringer for tilskuddet. Det er også viktig at de institusjonene som mottar hele det offentlige driftstilskuddet enten fra staten, fylkeskommunen/kommunen eller Sametinget involveres i en god og systematisert dialog mellom forvaltningsnivåene.

Felles kriterier for en god styringsdialog

Etter vårt syn bør forvaltningsnivåene utvikle felles kriterier, i dialog med institusjonene, for hva som er en god styringsdialog. Disse kriteriene må være forankret i armlengdeprinsippet, og bør omfatte både eierstyring, tilskuddsforvaltning og styreoppnevning. Det er viktig at dialogen er med på å sikre institusjonenes kunstneriske handlingsrom – og at dialogprosesser, søknadsarbeid og rapportering ikke stjeler ressurser fra kjernevirksomheten.

Styreoppnevning

Vi mener også at en mer systematisert dialog bør omfatte offentlige myndigheters oppnevning av styremedlemmer, og at staten tar del i dette viktige arbeidet også ved de institusjonene hvor det offentlige finansieringsansvaret er delt. Både stat, fylkeskommuner og kommuner bør sikre gode prosesser i henhold til en felles standard, jf. f.eks. NUES (Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse) sine anbefalinger. Vi vil særlig understreke at profesjonelle, transparente og etterprøvbare prosedyrer for styreoppnevning må sikre at styrene fungerer på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter (jf. NTOs syv standpunkter om hvordan armlengdeprinsippet best ivaretas) og at mangfold og representasjon er godt ivaretatt i styresammensetningen.

Fylkessammenslåing og turnéområder

Med mål om å sikre innbyggerne på små og store steder et mest mulig likeverdig tilbud, ber vi også om at Kulturdepartementet går i en nærmere dialog rundt konsekvensene av fylkessammenslåingen i 2018 med de teatrene som har utvidet turnéområdet og som står i et kritisk press som følge av manglende justering av tilskuddsrammen. Dette gjelder for eksempel Turnéteatret i Trøndelag hvor evalueringen av teatret i 2019 pekte på et åpenbart misforhold mellom den oppgaven teatret har som turnerende for det

nye storfylket, og de rammene teatret har for å lykkes med dette. Et annet eksempel er Teater Vestland som etter regionreformen satser som turnéteater for hele Vestland fylke.

PRIVAT FINANSIERING

NTO er positiv til tiltak som kan stimulere privat finansiering som et supplement til offentlig finansiering og derigjennom styrke den totale økonomien i sektoren. Vi oppfordrer til en politikkkutforming som er basert på kunnskap og en realistisk vurdering av mulighetene for å fremskaffe private gaver og sponsormidler for de profesjonelle, fellesfinansierte musikk- og scenekunstinstitusjonene, men også til en prinsipiell diskusjon om statens rolle, mål og virkemidler.

Politiske forventninger

Private gaver og sponsormidler kan være et kjærkomment supplement til offentlige bevilgninger og åpne for viktige satsinger og prosjekter som ellers ikke ville vært realiserbare. Reduserte offentlige bevilgninger og økte kostnader fører imidlertid til et økende behov for private midler til å opprettholde den ordinære driften, og ikke bare til å finansiere ekstraordinære prosjekter. Samtidig vet vi at det er svært vanskelig å fremskaffe slike midler til selve kjernevirksomheten.

I tillegg kommer politiske forutsetninger om «å utvikle andre inntektskilder enn det offentlige tilskuddet», kombinert med oppfordringen i statens tilskuddsbrev om å «holde brukerbetalingen nede». Dette setter musikk- og scenekunstinstitusjonene i en krevende situasjon all den tid vi vet at det er publikumsinntekter som utgjør den viktigste andelen av egeninntektene (samlet rundt 70 pst. i et normalår).

Kost-nytte og effektiv ressursutnyttelse

I 2022 utgjorde sponsor- og gaveinntekter ca. 2,2 pst. av NTO-virksomhetenes samlede driftsinntekter. NTOs kartlegginger viser at midlene er ujevnt fordelt både geografisk og mellom store og små og type virksomhet. Rundt 30 pst. av virksomhetene hadde ikke sponsor- og gaveinntekter i 2022.

I tillegg til at forutsetningene er avhengig av bl.a. geografi, størrelse og type virksomhet, er det ressurskrevende å fremskaffe gaver og sponsormidler i allerede underadministrerte institusjoner. Ofte kan resultatene av arbeidet være marginale i forhold til innsatsen, og institusjonene må balansere mellom kost-nytte og vurdere hva som faktisk er mest effektiv ressursutnyttelse. Noen av virksomhetene rapporterer at de ikke har tilstrekkelige administrative ressurser til å drive denne typen inntektsarbeid over tid.

Faglig integritet og etiske dilemmaer

Dette er et arbeid som også må sees i sammenheng med virksomhetenes faglige integritet, bærekraftarbeid og etiske kompass. Alt dette må tas med i fortløpende vurderinger av samarbeidspartnere og hvor grensene går for gjenytelser.

Tilrettelegging for flere fond og stiftelser

Avviklingen av gaveforsterkningsordningen fører til svekket økonomi for de som årlig mottok gaveforsterkningsmidler i perioden 2015-2022. Etter vårt syn bør det vurderes alternative virkemidler, herunder tiltak som kan stimulere til at det etableres flere private fond og stiftelser.

Et større antall allmenntilgjengelige stiftelser og mer tilgjengelige fondsmidler er en forutsetning for at mer fondsmidler skal komme profesjonelle kunstinstitusjoner til gode, uten at disse virksomhetene risikerer å utkonkurrere sine egne lokale samarbeidspartnere og frivillige organisasjoner i kampen om allerede begrensede midler.

Skatteinsentiver

Det kan også være grunn til å utrede prinsipielle og demokratiske sider og økonomiske konsekvenser av former for skatteinsentiver for å fremme private gaver, i lys av at det i dag eksisterer slike ordninger for gaver til forskning og frivillige organisasjoner.

ORGANISERING

FORENKLET KULTURMOMS

NTO anmoder om at dagens merverdiavgiftsunntak for omsetning av billetter til musikk og scenekunst fjernes, og at disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats i tråd med Kulturmomsutvalgets forslag. En slik lovendring har i dag bred tilslutning i bransjen og vil bidra til betydelig forenkling og effektivisering, et mer enhetlig regelverk for kultursektoren og lavere administrative kostnader.

Etter endringen i loven i 2010 ble kinoer, museer, gallerier, opplevelsessentre og fornøyelsesparker omfattet av avgiftssystemet, mens musikk og scenekunst fortsatt er unntatt avgift, på tross av kulturmomsutvalgets forslag om at adgang til de fleste former for kulturarrangementer skulle omfattes av kulturmoms.

Det bør etter vårt syn veie tungt at en slik «breddemodell» som utvalget tok til orde for vil innebære store forenklinger for aktørene ved at man vil slippe vanskelige avgrensninger og fordelingsspørsmål som oppstår når man driver såkalt delt virksomhet (dels avgiftsunntatt og dels avgiftspliktig). I tillegg vil man med en slik modell unngå at det oppstår konkurransemessige forskjeller mellom aktører som tilbyr tjenester til publikum i det samme markedet.

For en nærmere begrunnelse og redegjørelse for forslag til endring av merverdiavgiftsloven viser vi til vår tidligere anmodning om innføring av kulturmoms med vedlagt notat fra Ernst & Young utarbeidet etter oppdrag fra NTO.

Vi viser også til NTOs høringssvar til NOU 2022:20 Et helhetlig skattesystem hvor vi legger til grunn at ingen av utvalgets forslag som gjelder avgiftsplikt for salg av billetter til musikk og scenekunst kan vurderes gjennomført uten at det i forkant blir foretatt en langt grundigere analyse av kulturpolitiske konsekvenser.

REVISJON AV KULTURLOVEN

NTO ser fram til en revidert kulturlov som tydeligere forankrer myndighetens ansvar på kulturfeltet i infrastrukturkravet (Grl. § 100 sjette ledd) og lovfester armlengdeprinsippet. I tillegg ber vi om at en lovfesting av armlengdeprinsippet ledsages av en utredning om hvordan prinsippet forstås og fungerer i praksis.

Vi viser til Kultur- og likestillingsdepartementets høringsnotat med forslag til endringer i lov 29. juni 2007 nr. 89 om offentlige styresmakters ansvar for kulturverksemd (kulturlova), og kommer tilbake med et eget høringssvar innen fristen.

I tillegg tar vi til orde for at en lovfesting av armlengdeprinsippet ledsages av en utredning av hvordan prinsippet forstås og fungerer i praksis, og vi er glade for at dette støttes av yringsfrihetskommissjonen.

En slik undersøkelse bør etter vårt syn undersøke hvordan prinsippet forstås og praktiseres av politikere og byråkrater på de ulike forvaltningsnivåene, i Riksrevisjonen og i fylkeskommunale/kommunale kontrollutvalg, blant aktører i bransjen og i mediernes analyserende og kommenterende kulturjournalistikk.

GJENNOMGANG AV KULTURDIREKTORATET

Vi ber om en gjennomgang av Kulturdirektoratets oppgaver og organisering med mål om en organisering av norsk kulturpolitikk som sikrer armlengdeprinsippet og gjennomsiktighet i forvaltningen, samt at mest mulig midler kanaliseres direkte til kunsten. Videre ber vi om at det vurderes å etablere et eget forskningssenter for å sikre kvalitet og uavhengighet i kunnskapsproduksjonen, samt at periodiske institusjonsevalueringer videreføres.

I Norge er det over tid bygget opp et gjennomsiktig og velfungerende kulturpolitisk system som organisatorisk har sikret armlengdeprinsippet og spredt kunstfaglig beslutningsmyndighet, så vel som nødvendig økonomisk forutsigbarhet for musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Etablerte strukturer har lagt til rette for klare rolledelinger og tydelige skiller mellom politiske og kunstfaglige beslutninger, slik at det demmes opp for at politiske interesser på utilbørlig vis styrer kunstneriske valg.

Vi ser nå tegn til at dette systemet svekkes gjennom omorganiseringer og skrittvisse oppgaveoverføringer til Kulturdirektoratet. Dette er gjort uten åpne utrednings- og høringsprosesser, og uten forutgående analyser verken av hvilke konsekvenser det kan få for institusjonenes og Kulturrådets faglige selvstendighet eller for demokratiske prosesser.

Endringene innebærer maktforskyvninger fra et mangfold av selvstendige kunstinstitusjoner så vel som fra uavhengige råd og fagutvalg til Kulturdirektoratet. Samtidig flyttes politisk makt og innflytelse fra Kulturdepartementet og Stortinget til det samme direktoratet.

Samlet peker Kulturdirektoratets egne ambisjoner og tilføring av nye oppgaver i retning av en betydelig maktkonsentrasjon, uheldige rolleblandinger og uklare skillelinjer mellom politikk og faglighet.

Uheldige rolleblandinger og uklare skillelinjer

Kulturdirektoratet har i dag oppgaver rettet inn mot musikk- og scenekunstinstitusjonene som omfatter både tilskuddsforvaltning og kunnskapsproduksjon, sammen med utviklings- og koordineringsoppgaver som blant annet er knyttet til rollen som nasjonal mangfoldskoordinator og forvalter av utviklingsprogram og søknadsbaserte ordninger.

Etter vårt syn innebærer dette en uheldig sammenblanding av oppgaver og uklare skillelinjer mellom departementets politiske vurderinger og direktoratets faglige vurderinger, så vel som mellom institusjonenes selvstendige faglige vurderinger og direktoratets faglige vurderinger og utviklerrolle.

Dette fører igjen til en risiko for en selvpolitisering av Kulturdirektoratet og for en svekkelse av demokratiske prosesser så vel som av armlengdeprinsippet og institusjonenes kunstneriske frihet.

Samtidig gir det Kulturdirektoratet en tilnærmet enerådende kontroll over virkelighetsbeskrivelsene og kunnskapsgrunnlaget for søknadsbehandling og politikktutforming, mens den direkte dialogen mellom departementet og bransjen som førstehåndskilde til nødvendig innsikt i de forskjelligartede musikk- og scenekunstinstitusjonenes utfordringer og behov svekkes.

Etter oppgaveoverføringene erfarer vi også at rapporteringskravene er blitt mer detaljerte og utfordrer armlengdeprinsippet i en uklar ansvarsdeling mellom departementet og direktoratet, jf. [Detaljert styring og uklar ansvarsdeling](#).

I tillegg deler vi uroen hos både [Kulturrådet selv](#) og [Kunstnernettverket](#) for at oppgaveoverføringene stjeler ressurser fra sekretariatsoppgaven for Kulturrådet, som skal være direktoratets fremste oppgave, så vel som fra Fond for lyd og bilde og Statens kunstnerstipend, og for at omorganiseringene sammen med navneskiftet har usynliggjort og svekket Kulturrådets autonomi og redusert det til en underavdeling av det politisk styrte Kulturdirektoratet.

Vi mener det bør det finnes fram til organisatoriske løsninger som sikrer Kulturrådets autonomi gjennom et eget sekretariat og tydelige skiller mellom armlengdeoppgaver og direktoratsoppgaver også administrativt.

Eget senter for kultursektorforskning

Etter vårt syn bør det vurderes å etablere et eget forskningssenter med ansvar for utvikling av forskning og kunnskapsproduksjon med relevans for kunst- og kulturpolitikken (jf. [Grund-utvalgets rapport 2012](#)).

Dette bør etableres som en selvstendig og faglig uavhengig institusjon med nærhet til forskersamfunnet og nødvendig avstand til politiske myndigheter. Et slikt senter kan dermed bidra til en ryddigere oppgavedeling og til maktspredning dersom det får overført forsknings- og utredningsoppgaver fra både Kulturdirektoratet og Kulturtanken.

På denne måten kan det legges bedre til rette for uavhengighet, flerstemmighet og kvalitet i kunnskapsproduksjonen, men også for at det fremskaffes analyser og forskning som kan supplere og korrigere direktoratenes og departementenes egne vurderinger.

Institusjonsevalueringer

Vi oppfordrer også til at eksterne periodiske institusjonsevalueringene videreføres slik det tas til orde for i [scenekunststrategien](#), og vil understreke at Kulturdirektoratets nye rolle i tilskuddsforvaltningen ikke kan erstatte disse kvalitative evalueringene uten at det kommer i konflikt med armlengdeprinsippet.

Slike evalueringer er en viktig del av et dialogbasert styringssystem som anerkjenner at verken kvalitet eller ressursutnyttelse kan reduseres til nøkkeltall, og at kostnadseffektivitet ikke kan løsrives fra det overordnede kvalitetsmålet.

Et grunnleggende dilemma i vurderingen av musikk- og scenekunstinstitusjonenes måloppnåelse er at *kvalitet* er det overordnede målet. Dette dilemmaet ble etter vårt syn godt løst gjennom de periodiske institusjonsevalueringene hvor kvalitet og ressursutnyttelse ble vurdert i sammenheng av et eksternt fagfellepanel, basert på en dialogisk metode som inkluderte egnevalueringer.

Armlengdeprinsippet ble dermed godt ivaretatt, og evalueringene fremskaffet kunnskap og informasjon om institusjonenes kvalitative måloppnåelse uti fra hver enkelt virksomhets egenart. Med slike kvalitative evalueringer reduseres også risikoen for en målforskyvning eller at oppmerksomheten dreies bort fra institusjonenes kjernevirksomhet til det som lettere kan måles og telles.

For å sikre etterrettelige evalueringer av så vidt komplekse virksomheter som teatrene og orkestrene, vil vi likevel understreke betydningen av at nødvendig bransjekompetanse og fagfellevurdering står sentralt i evalueringsarbeidet. Vi oppfordrer videre til at en dialogbasert metode videreføres, og at det legges til grunn et dynamisk syn på hva som er god økonomistyring (jf. [Kostnadseffektivitet og god økonomistyring i scenekunstselskapene](#), Trond Bjørnenak 2016).

DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN OG KULTURTANKEN

Vi anmoder om at målet med Den kulturelle skolesekken fortsatt må være å formidle profesjonell kunst av høy kvalitet til barn og unge på kunstens premisser, og at det vurderes om det nasjonale forvaltningsansvaret for ordningen kan overføres til Kulturdirektoratet for å sikre kunstnerisk og kulturfaglig kvalitet så vel som at mest mulig midler kanaliseres direkte til kunstmøter for elevene.

Det overordnede DKS-målet

Gjennom Den kulturelle skolesekken (DKS) skal alle landets skoleelever få oppleve profesjonell kunst på kunstens egne premisser, slik denne skapes og formidles av selvstendige kunstnere, virksomheter og institusjoner landet over. Noe av det mest verdifulle med ordningen er at den sørger for at alle barn og unge, på tvers av sosiale og økonomiske skillelinjer, får oppleve kunst som mange av dem ellers ikke ville fått tilgang eller kjennskap til.

I henhold til målene og prinsippene for DKS slik de er nedfelt i tidligere styringsdokumenter har kulturfeltet ansvaret for innholdet i DKS-tilbudet og produksjoner skal kvalitetssikres innenfor profesjonelle rammer. Opplæringssektoren har på sin side ansvaret for å gi plass til nødvendig for- og etterarbeid, og sikre nødvendig kunst- og kulturfaglig kompetanse på mottakersiden.

Etter vårt syn er det viktig at Kulturdepartementet klargjør at det er disse målene og prinsippene som skal ligge til grunn for den videre utformingen av DKS-ordningen ettersom både Barne- og ungdomskulturmeldingen og rapporten DKS og Kulturtanken. En utredning bestående av en kartlegging av DKS og en evaluering av Kulturtanken, har bidratt til å forvirre selve intensjonen med ordningen.

I utredningen tas det til orde for å gå bort fra det kunstneriske og kulturfaglige kvalitetsmålet i DKS og den oppgavedelingen mellom kunsten og skolen som selve intensjonen med DKS er tuftet på. I stedet skal ordningen tilpasses skolen og «bidra til å løse mer overordnede samfunnsutfordringer som skolen også er pålagt å løse». Samtidig tas det til orde for sterkere elevmedvirkning og at DKS skal bidra til at elevene får mer av «sin egen generasjons kultur» og et tilbud som i større grad er tilpasset «målgruppens digitale livsverden».

På denne måten drives DKS bort fra den opprinnelige intensjonen om å gi elevene noe annet enn det de uansett allerede selv oppsøker eller får i skolehverdagen og verdien av ordningen går tapt.

Samarbeidet mellom kunstfeltet og skolen har ikke alltid fungert sømløst, og det er lett å være enig i at det er viktig å hele tiden lete etter forbedringsmuligheter. Løsningen kan likevel ikke være å gi slipp på premisset om kunst- og kulturfaglig kvalitet i det tilbudet som retter seg mot barn og unge, og langt på vei overføre definisjonsmakten over innholdet og kvaliteten til skolen.

Alternativ organisering

Videre etterlyser vi en grundigere vurdering av en alternativ organisering av DKS der det nasjonale forvaltningsansvaret for ordningen overføres til Kulturdirektoratet.

For å sikre målet om kunstnerisk og kulturfaglig kvalitet bør kunst for barn og unge etter vårt syn organiseres som en del av det øvrige profesjonelle kunstfeltet i forvaltningen, og altså ikke skilles ut som et eget felt eller som en del av frivillig virksomhet.

Videre var det en viktig forutsetning for etableringen av DKS som nasjonal ordning i 2001 at midlene i størst mulig grad skulle gå til barn og unge i form av profesjonelle kunstopplevelser av høy kvalitet, ikke til administrasjon og byråkrati.

I rapporten om DKS og Kulturtanken avdekker det kvalitative datamaterialet en gjennomgående uro for en tiltakende ubalanse mellom administrasjonsapparatet for ordningen og antall kunstmøter for elevene.

I lys av dette er det vanskelig å få øye på hvorfor rapporten likevel anbefaler å styrke Kulturtanken, og dermed bygge opp et enda større administrasjonsapparat, uten en nærmere utredning av en alternativ organisering som ser Kulturtanken og Kulturdirektoratet i sammenheng.

Vi minner om at det i Stortingets behandling av barne- og ungdomskulturmeldingen, som utgjør noe av bakgrunnen for utredningen, ble vist til et behov for å utrede både Kulturtankens og Kulturdirektoratets rolle, kompetanse og funksjon. Videre ble det stilt spørsmål ved om det er hensiktsmessig med to direktorater som har til dels overlappende ansvarsområder, og der skillet hovedsakelig går mellom kultur rettet mot voksne eller mot barn. Ap, SP og SV advarte endatil sterkt mot et slikt skille (jf. Innst. 622 S (2020-2021)).

Musikkbruk

Videre oppfordrer vi fortsatt til at det legges til rette for etableringen av et Musikkbruk etter modell av Norsk Scenekunstbruk.

Et av de mest overraskende kunstfjerne konklusjonene i rapporten er anbefalingen om å styrke DKS gjennom å *ikke* opprette et Musikkbruk. Altså ved å *ikke styrke den profesjonelle kunsten* så styrker man angivelig DKS.

I kartleggingen kommer det fram at en av de største svakhetene med DKS er et stort økonomisk etterslep som ikke samsvarer med de politiske ambisjonene for ordningen. Med et Musikkbruk vil musikkfeltet bli tilført midler slik at musikere kan skape sine egne produksjoner for et ungt publikum, og fylkene som programmerer tilbudet vil bli tilført nye midler for nettopp å formidle musikk. Slik vil det også bli frigjort midler til å formidle andre kunstuttrykk som selvsagt er like viktige for elevene.

Ifølge utredningen er det *ingen* utenom «forslagsstillerne selv» som etterspør et Musikkbruk. Dette unntaket er imidlertid Creo, NTO, Norske kulturarrangører, Norsk komponistforening og Ny musikk. Med andre ord etterspør bortimot hele musikkbransjen et Musikkbruk som kan sikre kvalitet og mangfold i tilbudet til et ungt publikum sammen med mer forutsigbare og trygge arbeidsvilkår for musikere på turné i DKS.

KOORDINERT KULTUR- OG KUNNSKAPSPOLITIKK

NTO ber om en styrking av de humanistiske og estetiske fagene gjennom hele utdanningsløpet, og at det etableres strukturer som sikrer nødvendige humaniorafag. Dette er like viktig for å styrke kunstforståelsen og fortolkningskompetansen på mottakersiden, som det er for å sikre mangfold og kvalitet på utøversiden.

Styrking av de estetiske og humanistiske fagene i hele utdanningsløpet

Musikk- og scenekunstinstitusjonene setter i dag store ressurser inn både på formidlings- og talentprogram overfor barn og unge, jf. Utredning om musikk- og scenekunstinstitusjonenes arbeid med barn og unge.

Det er likevel begrenset hvilket utdanningsansvar disse institusjonene kan påta seg, og deres innsats må følges opp med en styrking av de humanistiske og estetiske fagenes plass og kvalitet i grunnskolen og hele utdanningsløpet.

Etter vårt syn kan dette best gjøres gjennom en kompetansehevende satsing på så vel de estetiske og humanistiske fagene i skolen som på kunst- og kulturdelen i andre fag samme med kunst som læringsmetode.

Vi etterlyser en offensiv satsing som kan bidra til å styrke disse fagenes status og lærernes kompetanse, men uten at man går glipp av kompetente lærekrefter eller presser de estetiske fagene inn i kunnskapsmaler, prestasjonstester eller målinger som er fremmede for kunstfagenes egenart.

Når det gjelder kunstfagene i høyere utdanning viser vi til den bekymringen som forslagene i [Utsynsmeldingen](#) til endringer i finansieringssystemet har vekket for disse fagene ved både Norges Musikkhøgskole (NMH) og Kunsthøgskolen i Oslo (KHiO), og ber om at det finnes fram til løsninger som avspeiler et realistisk kostnadsnivå og som sikrer disse utdanningene stabil finansiering.

Med henvisning til [NMHs](#) og [KHiOs](#) høringsuttalelser til denne meldingen oppfordrer vi videre til en nyansert og etterrettelig bruk av tallmateriale og kandidatundersøkelser i vurderingen av dimensjoneringen av disse utdanningene.

Talentsatsing

Særlig innenfor kunstarter som klassisk musikk og ballett er det viktig at talentene fanges opp tidlig. For å sikre tilfanget av kvalifiserte søkere til høyere utdanning av internasjonalt konkurransedyktige utøvere i Norge, er det behov for å styrke kvaliteten og koordineringen av arbeidet med talentutvikling i grunnopplæring og i kulturskolene og at det legges til rette for et godt samspill mellom utdanningsinstitusjonene og musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Videre må det etableres et helhetlig offentlig utdanningsløp for å sikre at grunnplanet i rekrutteringen ikke er overlatt til private skoler med krav om egeninntjening og foreldres betalingsevne. Kulturskolene er en viktig del av et helhetlig utdanningsløp, og må styrkes både i et utøver- og mottakerperspektiv.

Utsatte humaniorafag

NTO har over tid uttrykt bekymring for utsatte humaniorafag, og særlig for teatervitenskap som i flere år har vært under press i Norge. [Utsynsmeldingen](#) har vekket ytterligere uro for at de humanistiske og samfunnsvitenskapelige fagene nedprioriteres basert på en kortsiktig forståelse av sammenhengene mellom samfunnsbehov og utdanningstilbud og forskning.

Situasjonen for teatervitenskap er igjen aktualisert etter vedtaket ved humanistisk fakultet Universitetet i Bergen (UiB) om å kutte én av tre vitenskapelige stillinger ved faget teatervitenskap. Ifølge fagmiljøet er dette kritisk for faget og innebærer et stort steg i retning av nedleggelse.

Det er nå andre gang teatervitenskap ved UiB trues med nedleggelse etter at faget ble lagt ned ved Universitetet i Oslo i 2012. Et argument for nedleggelsen var at UiB påtok seg et nasjonalt ansvar for å opprettholde studietilbudet og fagmiljøet i Norge.

Humaniorafagene er kritiske dannelsesfag som kvalifiserer bredt og grunnleggende. For musikk- og scenekunstbransjen er dette helt essensielle fag for kunstnerisk utvikling, rekruttering til bransjen og ikke minst som leverandør av begreper, teorier og perspektiver til det offentlige ordskiftet og kritikken.

Det er viktig at finansieringssystemet sikrer produksjon og formidling av kunnskap som ikke så lett kan telles og måles, og som dermed ikke gir uttelling i den resultatbaserte delen av finansieringen i høyere utdanning og forskning.

Samtidig er det uholdbart at interne økonomiske prioriteringer ved de humanistiske fakultetene skal avgjøre hvorvidt nødvendig humaniorafag som teatervitenskap skal finnes i Norge. Det er et prekært behov for å finne fram til nasjonale ordninger som sikrer utsatte humaniorafag slik at vi unngår at hele kunnskapsfeltet forsvinner, jf [NTOs uttalelse om utsatte humaniorafag](#).

Vi vil også understreke betydningen av at Kulturdepartementet, som i mange tilfeller vil være et viktig sektordepartement i vurderingen av tiltak (jf. Meld. St. 19 (2020–2021) - styring av statlige universiteter og høyskoler) er i tett dialog med relevante bransjer for slik å sikre at beslutningene er basert på nødvendig kunnskap om samfunnsbehovene.

YTRINGSMANGFOLD OG TILGJENGELIGHET

NTO ber om at det legges til rette for at musikk- og scenekunstinstitusjonene samlet kan bidra til å fremme kulturelt mangfold gjennom ulike tilnærminger og arbeidsmåter forankret i hver institusjons egenart. Samtidig vil vi understreke at en langsiktig innsats for å fremme ytringsmangfold må begynne i skolen som den unike fellesarena den er, hvor holdninger til og kunnskap om kunsten dannes på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer, og følges opp gjennom hele utdanningsløpet.

Både som arbeidsgivere og meningsdannende virksomheter, har musikk- og scenekunstinstitusjonene ikke bare et ansvar for fremme ytringsmangfold og flerstemmighet, men også en betydelig egeninteresse av å fremme kulturelt mangfold som en ressurs i den kunstneriske utviklingen, i organisasjonen og blant publikum.

Bredt mangfoldsbegrep og spredt definisjonsmakt

Det er også viktig å understreke at det er de forskjelligartede institusjonenes ulike tilnærminger og arbeidsmåter som *samlet* bidrar til å fremme ytringsmangfoldet.

Vi mener derfor at det bør det legges til grunn et bredt mangfoldbegrep som både handler om kunstnerisk mangfold og om mangfoldet i befolkningen, og som rommer flere dimensjoner slik som sosial og kulturell bakgrunn, kjønn, funksjonsevne og alder.

Det var også et slikt bredt mangfoldsbegrep som ble lagt til grunn i tildelingsbrevet fra departementet da Kulturdirektoratet i 2020 fikk i oppdrag å være nasjonal mangfoldskordinator i kultursektoren. Likevel har direktoratet snevret begrepet inn og legger vekt på bestemte målgrupper i sin koordinatorrolle.

Vi stiller oss spørrende til en slik selvpolisering av oppdraget, og vil advare mot en paradoksal direktoratstyrt normering og ensretting av institusjonenes mangfoldsarbeid. For at Kulturdirektoratets mangfoldsoppdrag ikke skal virke mot intensjonen om å fremme ytringsmangfold og flerstemmighet, må det være en premiss at det verken overføres definisjonsmakt eller midler fra forskjelligartede, frie kunstinstitusjoner til direktoratet.

Samtidig med at Kulturdirektoratet har fått denne koordinatorrollen, registrerer vi at rapporteringen under mangfold og inkludering er blitt mer detaljert. Blant annet stilles institusjonene spørsmål om valg av innhold og programmering og valg av samarbeidspartnere eller tilknyttede kunstnere. Dette er rapporteringskrav som griper direkte inn i musikk- og scenekunstinstitusjonenes kunstneriske valg.

Vi stiller oss også spørrende til at institusjonene skal svare på om de har en egen mangfoldstrategi all den tid mangfoldsarbeidet inngår som en integrert del av virksomhetenes overordnede strategier.

Demokratisk prispolitikk

Vi deler ambisjonen i tilskuddsbrevet til institusjonene om å senke tersklene for deltakelse og «holde brukerbetalingen nede». Samtidig kommer behov for å kompensere for reduserte offentlige bevilgninger gjennom økte billettpriser, sammen med krav om å utvikle andre inntektskilder, lett i konflikt med målet om kulturelt mangfold og et likeverdig kulturtilbud som er tilgjengelig for alle på tvers av økonomiske, sosiale og kulturelle skillelinjer.

Det er derfor viktig at institusjonene sikres økonomisk handlingsrom til å opprettholde en differensiert prispolitikk for å nå de delene av publikum som opplever pris som en barriere for deltakelse.

Skole- og utdanning som premissleverandør

Skole og utdanning er avgjørende viktig for både mottaker- og utøversiden i kunsten, og disse områdene har stor betydning som premissgivere for musikk- og scenekunstinstitusjonenes arbeid for å nå kvalitetsmålet og for å fremme kulturelt mangfold både i rekrutteringen av personale og kunstnere og blant publikum.

Musikk- og scenekunstinstitusjonenes forutsetninger for å lykkes må derfor sees i nær sammenheng med grunnskolens prioritering av estetiske og humanistiske fag, men også med kulturskolen og høyere utdanningsinstitusjoner som premissleverandører for institusjonenes eget mangfolds- og rekrutteringsarbeid.

For å sikre en mer mangfoldig rekruttering av musikere og scenekunstnere, må det også finnes et mangfold i underskogen av talenter å rekruttere fra. For å få fortløpende utviklingen finnes det gode eksempler på at institusjonene tar egne initiativ, gjerne i samarbeid med skole og utdanning.

Det Multinorske 2

Det Multinorske – en treårig utdanning for skuespillere med familiebakgrunn utenfor Europa – har vært et viktig prosjekt og bidratt til større mangfold av skuespillere i Norge. Prosjektet ble etablert i 2012 av Det Norske Teatret i samarbeid med Nord Universitet, og det siste kullet ble uteksaminert 2021.

Som en videreføring av dette arbeidet har Det Norske Teatret, Riksteatret, Teater Manu og Hålogaland Teater gått sammen om å få etablert et profesjonsstudium for regissører og scenografer med minoritetserfaring, og har inngått en intensjonsavtale med Kunsthøgskolen i Oslo (KHIO). Dette er et viktig prosjekt for hele scenekunstbransjen som kan bidra til flere og mer varierte blikk på hvilke historier som skal fortelles, hvem som forteller dem og hvem som spiller dem ut på scenen.

SATSINGER

PRODUKSJONS- OG FORMIDLINGSLOKALER

NTO anmoder om at regjeringen innhenter fortsatt store etterslep i nødvendige investeringer i produksjons- og formidlingslokaler for musikken og scenekunsten. Det er viktig at staten bidrar med finansielle og organisatoriske løsninger som sikrer at kostnader til bygningsmessig drift og vedlikehold ikke går utover institusjonenes produksjonsbudsjetter.

Gode produksjons- og formidlingslokaler er helt nødvendig for å sikre kvalitet i innholdet og bred formidling, og det er fortsatt store behov for å videreutvikle infrastrukturen av produksjons- og formidlingslokaler på musikk- og scenekunstmrådet. Det er både kritiske behov for rehabilitering og modernisering av eksisterende teater- og konsertlokaler og for nye lokaler flere steder i landet. Dette må også sees i sammenheng med bærekraftige investeringer generelt. Sakene har ulik grad av statlig medvirkning i selve byggeprosjektet, men staten vil være avgjørende for å sikre gode rammer for drift og innholdsproduksjon.

DET OFFENTLIGE ORDSKIFTET OG KUNSTKRITIKKEN

Vi ber om at kunstkritikken og den offentlige samtalen om kunsten styrkes gjennom en koordinert kultur-, medie-, og kunnskapspolitikk. For å sikre ytringsmangfold og kvalitet, er det behov for virkemidler som kan fremme både den langsomme, dyptgående og analyserende journalistikken og kritikken i tidsskriftene og den mer umiddelbare og aktuelle kritikken i de allmenne og brede mediene. Vi ber om en styrking av Kulturrådets tilskuddsordning for tidsskrift og kritikk, og at det etableres en uavhengig reisestøtteordning for kritikere innenfor musikken og scenekunsten.

En satsing på kunstkritikken og den offentlige samtale om kunsten er nødvendig for å fremme faglig diskusjon og refleksjon rundt kunstens innhold og kvalitet, men også for å synliggjøre kunsten og øke interessen og kunstforståelsen i et langsiktig arbeid for å fremme kunstens frihet og posisjon i samfunnet.

Vi erfarer med stor bekymring en nedprioritering og marginalisering av den kvalifiserte og kunnskapsfremmende kulturjournalistikken og kunstkritikken i de allmenne mediene, sammen med urovekkende eksempler på saksforvrengende kulturjournalistikk preget av en tendensiøs og konfliktorientert logikk.

Felles løft

Vi mener en styrket satsing best kan gjøres gjennom et felles løft i samarbeid mellom bransjen, tidsskriftene, medienes kulturredaksjoner, kritikerne, myndighetene og allmennyttige stiftelser som Fritt Ord som allerede satser på kritikk og kvalitetsjournalistikk. I et slikt samarbeid må selvsagt kritikernes og den redaksjonelle uavhengigheten sikres.

NTO er i dag blant annet medeier og bidragsyter til nettavisen Scenekunst.no sammen med Danse- og teatersentrum, Norsk Skuespillerforbund, Norske Dansekunstnere og Film- og teaterteknisk forening. I tillegg bidrar vi til at kritikere som er medlem av Heddejuryen får dekket reiseutgifter til å se forestillinger i hele landet, noe som utover selve juryeringen frembringer flere anmeldelser av forestillinger også utenom hovedstadsregionen. Foreningen bidrar også med reisestipender til Norsk Shakespearetidsskrift, og vi samarbeider med Norsk kritikerlag og Festspillene i Bergen om Årets kritikk, et reisestipend tildelt årets beste kritiske tekst eller radiomanus om utøvende kunstuttrykk.

Uavhengig reisestøtte for kritikere

Sammen med en videre styrking av Kulturrådets tilskuddsordning for tidsskrift og kritikk, mener vi det bør etableres en uavhengig reisestøtteordning for kritikere innenfor musikken og scenekunsten. Musikk og teater er øyeblikkets kunst som skjer foran et publikum, og innenfor disse kunstformene er det et spesielt behov for at kritikeren er til stede der og da når forestillingen eller konserten finner sted. Relativt små investeringer på dette området kan gi store utslag sammen med flere arbeidsstipend for kritikere.

INSENTIVORDNING FOR NY DRAMATIKK

Vi ber om at det opprettes en insentivordning for å stimulere til ny dramatikk på scener i Norge sammen med en styrking av institusjonenes grunnbevilgninger. En slik ordning vil kunne motvirke en kostnadsforskjell som på uheldig vis kan virke repertoarstyrende. Samtidig vil den stimulere til gjenbruk.

Vi støtter i prinsippet Dramatikerforbundets forslag til i en regelstyrt og automatisk ordning knyttet til inngått normalkontrakt slik at midlene utløses mot dokumentasjon av utbetalt honorar i henhold til inngått avtale mellom dramatiker og produsent etter gjennomført premiere. Vi bekrefter at bransjen har historisk erfaring med den tidligere urpremierestøtten for at dette vil kunne fungere godt og etter hensikten på det taleregulerte feltet. For utdypning viser vi til NTOs innspill til insentivordning for ny dramatikk.

INTERNASJONALT SAMARBEID

NTO anmoder om en gjennomgang av overordnede ambisjoner, mål, prinsipper og ansvarsdeling mellom departementene i utformingen av en tilretteleggende kulturpolitikk for kunstnerisk motivert internasjonalt samarbeid, forankret i overordnede kulturpolitiske mål om kvalitet og ytringsmangfold, som også treffer musikk- og scenekunstinstitusjonene.

For en utdypning av musikk- og scenekunstinstitusjonenes internasjonale samhandling, utfordringer og behov viser vi til [NTOs tidligere innspill til den varslede internasjonale strategien](#).

NY TEKNOLOGI

Vi ber om at det legges økonomisk til rette for at musikk- og scenekunstinstitusjonene kan utnytte de mulighetene som ny teknologi representerer i produksjon og formidling. Utvikling av teknologiske løsninger, investering i utstyr, kompetanse og forsøksvirksomhet er kostnadskrevenne. Samtidig må politikktutformingen legge til grunn at den levende musikken og scenekunsten som skapes i sanntid i møte med publikum aldri kan erstattes av en strømmet konsert eller forestilling. Særlig innenfor scenekunsten følger det store kunstneriske og opphavsrettslige utfordringer med digital formidling.

På musikk- og scenekunstmrådet gir teknologien nye muligheter både som verktøy i kunstnerisk utvikling, i drift og produksjonsprosesser så vel som i formidlingsarbeidet rundt den kunstneriske aktiviteten. I tillegg gir strømming av konserter og forestillinger muligheter for å nå publikum av ulike grunner ikke kan komme til teatret eller konsertsalen.

Teknologien representerer ikke minst særskilte muligheter i den kunstneriske utviklingen og som pedagogisk verktøy i formidlingen til et ungt publikum og i institusjonenes samarbeid med skolen. I dette arbeidet inngår i dag så vel tradisjonelle verktøy og metoder som bruk av video, spillteknologi, VR-teknologi og interaktive verktøy.

Noen av institusjonene har over tid vært i gang med pilotprosjekter og bygget opp verdifull kompetanse. I tillegg har flere institusjoner under koronapandemien gjort betydelige investeringer og høstet erfaringer og kunnskap som det kan bygges videre på.

Utvikling av teknologiske løsninger, investering i utstyr, kompetanse og forsøksvirksomhet er imidlertid kostnadskrevenne og kan være vanskelig for hver enkelt virksomhet å finne rom for innenfor rammetilskuddet. Felles investeringer og kompetansedeling kan derfor i noen tilfeller være tjenlig, og f.eks. har musikkvirksomhetene i NTO gått sammen om å utvikle en felles digital musikksatsing «Min digitale konsertsal».

En del virksomheter er også i ferd med å utforske betalingsløsninger. Vi vil likevel advare mot en overdreven tro på inntekspotensialet målt opp mot betydelige kostnader både til investeringer i teknologisk utstyr og produksjon og til løsninger på opphavsrettsproblematikk.

SCENEKUNSTEN OG SPRÅKET

NTO anmoder om at språkmeldingens anerkjennelse av teatrets betydning for språkutviklingen i Norge følges opp i scenekunstpolitikken, og at særskilte tiltak for å fremme mindretallspråk treffer de teatrene som har et uttrykt mandat for å fremme nynorsk, samiske språk, kvensk og norsk tegnspråk,

I språkmeldingen er det lagt til grunn en god forståelse av teatrets egenart som selvstendig kunstform og betydningen av det talte scenespråket, og det beskrives godt hvordan teatrene og teaterpolitikken har vært en pådriver for språklig variasjon og mangfold i Norge. I et språkpolitisk perspektiv er det særlig viktig å sikre en sterk landsdekkende infrastruktur for lokal produksjon som fotutsetning for at teatret fortsatt kan fremme lokalt talemål og være en drivende kraft for språklig variasjon.

Vi vil også understreke at intensjonen med den nye språkloven – som anerkjenner samiske språk som likeverdige med norsk og gir norsk tegnspråk status som nasjonalt språk – må følges opp også i scenekunstopolitikken.

Ellers er vi glade for at Kvääniteatteri er foreslått investeringsmidler i revidert nasjonalbudsjett. Dette er en viktig anerkjennelse av teatrets betydning og behovet for å løfte fram og synliggjøre kvensk scenekunst, og et positivt signal fram mot statsbudsjettet for 2024 når det gjelder statens ansvar for å bidra til teatrets videre drift.

Videre er vi glade for at språkperspektivet også ble fulgt opp i barne- og ungdomskulturmeldingen, og vi legger til grunn at regjeringen vil bidra til å sikre rammevilkårene for at barn og unge sikres et scenekunsttilbud også på nynorsk, samisk, kvensk og tegnspråk gjennom gode og forutsigbare rammevilkår for de teatrene som har et særskilt språkmandat, og ved at det språklige mangfoldet er en integrert del av DKS-tilbudet.

KOR OG VOKALENSEMBLER

NTO ser fram til en styrking av symfoniorkestrenes og regionoperaenes vilkår for å styrke kvaliteten både i den vokale delen av orkesterkonsertrepertoaret som innebærer bruk av kor, så vel som i opera- og musikkteaterproduksjoner. Dette er en viktig del av en nasjonal korsatsing, sammen med en videre styrking av Det Norske Solistkor og Edvard Grieg Kor. Vi vil også understreke utdanningsinstitusjonenes ansvar for å ruste studentene til å møte kravene til et profesjonelt kor eller vokalesemble.

Rammevilkår for langsiktig utvikling, kvalitet og profesjonalitet

Det er viktig at videre strategier for profesjonalisering av korvirksomheten tar utgangspunkt i ulike regionale strukturer og behov, og vi vil særlig understreke nødvendigheten av at vokalesembler og kor knyttet til symfoniorkestre og regionopera sikres forutsigbare økonomiske vilkår for langsiktig utvikling og profesjonalisering gjennom disse virksomhetenes rammetilskudd.

For en videreutvikling av profesjonelle kor og vokalesembler må det legges til grunn tilsvarende rammebetingelser som i dag er med på å sikre kvaliteten i de profesjonelle symfoniorkestrene. Den kvalitative ubalansen mellom de profesjonelle orkestrene og den kollektivt vokale fremføringen i en konsert, musikkteater- eller operaproduksjon representerer i dag en betydelig kunstnerisk utfordring. Det er derfor viktig at det legges til rette for en profesjonalisering av vokalvirksomheten for å sikre at alle deler i produksjonen harmoniserer bedre med det profesjonelle symfoniorkesteret i regionen.

Styrket ensemblesang i utdanningen

Det er kjærkomment at den siste korstrategien ble fulgt opp blant annet med tiltak for å styrke rekrutteringen og utdannelsen av profesjonelle kordirigenter. I tillegg hviler det et ansvar på de høyere utdanningsinstitusjonene for å sikre at sangstudentene er rustet til å møte kravene til et profesjonelt kor gjennom en styrking av profesjonskravene til ensemblesang i utdanningen. Et gledelig eksempel er Universitetet i Agder sin åpning for masterprogram med ensemblesang som fordypning i samarbeid med Kilden teater- og konserthus/Kilden vokalesemble.

KLIMA OG BÆREKRAFT I NORSK MUSIKK OG SCENEKUNST

NTO ber om at myndighetene legger til rette for institusjonenes klima- og miljøtiltak og prioriterer å tilby overordnede nasjonale verktøy. I bransjen arbeides det med å styrke bevisstheten og kunnskapen om hvordan virksomhetene best kan bidra til økt bærekraft og redusere miljø- og klimabelastningen. Det er likefullt behov for overordnede nasjonale, bransjeuavhengige verktøy, som klimakalkulatorer, for å standardisere rapportering og mer effektivt identifisere sentrale innsatsområder.

Kunnskapsbehov

Klima og bærekraft står høyt på agendaen i bransjen. Sammen med Virke, Norske Konsertarrangører og Norske kulturhus har NTO utarbeidet et Grønt veikart for kunst- og kultursektoren. Veikartet skal gi overordnet status, sette konkrete mål og foreslå tiltak for å redusere klimaavtrykket i kunst- og kultursektoren. En nordisk versjon av veikartet er i ferd med å bli ferdigstilt, og bransjen har forventninger til videre konstruktivt samarbeid med myndighetene etter at vi høsten 2022 undertegnet en intensjonsavtale med regjeringen om etablering av en klimapartnerskapsavtale.

I tillegg arbeider NTO kontinuerlig for å bistå sine medlemmer i å legge om til grønnere drift og har bl.a. utviklet en overordnet klimaplakat. Denne bransjestandarden har fått form av 6 tydelige mål som et uttrykk for foreningens og fellesskapets forventninger til seg selv.

Det er likevel et stort behov for å styrke bevisstheten og kunnskapen om hvordan virksomhetene best kan bidra til økt bærekraft og redusere miljø- og klimabelastningen. Det arbeides med å fremskaffe slik kunnskap gjennom nettverk og kompetanse- og erfaringsutveksling, men også gjennom ekstern bistand. Behovet for kunnskap og informasjon er i stor grad ikke bransjeavhengig; overordnede nasjonale kunnskapsbanker vil være verdifullt for flere sektorer og akselerere arbeidet.

Bransjestandard

Hensikten er å oppmuntre til og bistå i å identifisere lokale mål og tiltak i hver enkelt organisasjon, men også å sette mål og identifisere tiltak for bransjen som helhet. Det arbeides derfor blant annet med å utvikle en bransjestandard for klimarapportering- og regnskap i samarbeid med eksterne kompetansemiljø og forvaltere av miljøsertifiseringsordninger, og å støtte implementeringen av dette i hver enkelt institusjon.